

2

1979

Het was typisch voor Ida om zonder enige inleiding te zeggen waar het om draaide. Emmy luisterde naar het zachte ruisen aan de andere kant dat volgde op haar moeders mededeling.

‘Eerder op de avond heeft een automobilist hem aangere-den. Zijn hoofd raakte de stoeprand en nu ligt hij in coma.’

Ida liet weer een stilte vallen. Ook Emmy zei niets, maar wachtte af. Het beeld van haar vader Nicolaas schoot door haar heen. Zijn magere gezicht, met lijnen aan weerskanten van zijn mond. Het warrige, bruine haar dat grijs werd aan de slapen en de donkergrijze ogen die soms zwart leken in een bepaald licht. Ziet een man die in coma ligt eruit alsof hij droomt? vroeg ze zich af. Zou hij een wond aan zijn hoofd hebben?

‘Ben je daar nog?’

‘Ja.’

‘De schoft is doorgereden zonder te stoppen. Je vader lag daar op straat, tot een voorbijganger hem vond.’ Ida haalde haar neus op. ‘Het ziekenhuis heeft me gebeld, ze willen dat er iemand langskomt met een paar spullen. Pyjama, ondergoed, dat soort dingen.’

‘O, nee. Echt niet.’ Emmy voelde paniek opkomen.

‘Je weet dat het me vanavond niet meer lukt om naar Den Haag te komen, anders had ik het je niet gevraagd. Trouwens, jij bent zijn dochter en ik ben al zo lang bij hem weg.’

Vanuit haar ooghoek zag Emmy Marga bewegen. Ze draaide haar rug naar haar toe. ‘Ik weet het niet.’ Ze voelde de hand van

haar vriendin op haar schouder. 'Ik moet mijn danskleding nog wassen, iets eten.'

'Het is je vader, Emmy.'

'Wat is er?' Marga kwam dichterbij haar toe.

'Papa,' fluisterde ze snel terug. Ze sloot haar ogen om zich te concentreren. Wat voor smoes kon ze nog bedenken? Er kwam geen goede bij haar op.

'Welk ziekenhuis, mam?'

'Het Westeinde.'

'Ik doe het wel.'

Het kostte Emmy maar een paar seconden om Marga weg te wuiven. 'Het gaat prima met me. Alleen, Nicolaas heeft een ongeluk gehad en ik ga even naar hem toe om te kijken hoe het met hem gaat.' Zonder op antwoord te wachten liep ze terug naar haar kamer.

Tijdens het telefoongesprek was de appel bruin geworden en hij zag er vies uit, oneetbaar. Toch rommelde Emmy's maag ineens. Ze propde de partjes in haar mond en al kauwend trok ze haar jas aan. Op de tafel bij het raam lagen haar sjaal en handschoenen. Uit een la van de commode tegen de muur haalde ze de sleutel van het huis van haar vader.

Marga stond nog op dezelfde plaats in de gang. 'Zal ik mee-gaan?' Haar hazelnootkleurige ogen leken groot in haar witte gezicht.

'Het lukt wel, echt,' antwoordde Emmy. 'Bedankt.'

Met twee treden tegelijk nam ze de trap naar beneden. Het was nog kouder geworden, leek het wel. Ze zette de kraag van haar jas op tegen de snijdende wind en begon in de richting van de tramhalte te lopen. Halverwege de straat bedacht ze zich en keerde terug om haar fiets te pakken. Haar ledematen voelden zwaar aan, ze had het idee dat ze geen meter vooruit zou komen als ze opstapte. Maar even later draaiden haar be-

nen de trappers rond en namen ze het automatisch over, zoals ook gebeurde als ze een hele dag telkens weer dezelfde passen repeteerde.

Voor het huis van haar vader remde ze af en wikkelde het slot om een boom. Nadat haar ouders uit elkaar waren gegaan, nu alweer jaren geleden, was Nicolaas Maris verhuisd naar deze kleine woning midden in de Schilderswijk. Ze lag vlak bij de balletstudio. De keren dat Emmy na een repetitie even langsgestaan was, waren op één hand te tellen. Het voelde vreemd om de sleutel te gebruiken. Ze had de neiging om aan te bellen.

Het rook muf in de gang: naar verschaalde sigarettenrook, kattenpis en iets ondefinieerbaars. Emmy duwde de deur naar de woonkamer open. Hij werd geblokkeerd door stapels kranten en tijdschriften die haar vader lukraak op de vloer had gelegd. Enkele waren omgevallen. Ze had moeite erdoorheen te komen. Tegen de okergeel geschilderde wand stond een rek dat uitpuilde. Overal lagen dubbel gestapelde rijen boeken en nog meer dwars op de planken. Kranten, papieren en fotoalbums bedekten de biezen vloertegels op de grond. Een smal pad liep naar de bank, waarop een donkergrijze kater lag. Hij tilde zijn kop op en kneep zijn ogen samen, maar hij kwam niet naar haar toe. Daarvoor was het waarschijnlijk te lang geleden dat ze hem had gezien.

Toen ze doorliep naar de keuken, bedacht hij zich en volgde haar klagelijk miauwend.

‘Ach, dom beest.’ Emmy bukte zich om hem te aaien. Hij gaf kopjes tegen haar hand. ‘Heb je honger, Daan?’

De kater van haar vader had geen echte katten naam. Ooit, toen Emmy daarnaar gevraagd had, had haar vader gezegd dat het beest vernoemd was naar een oude vriend die al lang dood was. ‘Waarom?’ Onderzoekend had ze hem aangekeken.

Nicolaas had niet geantwoord, hij staaarde gewoon in de verte en Emmy had verder niet aangedrongen. Haar vader keek zo vaak niets ziend voor zich uit en zij had er een gewoonte van gemaakt net te doen alsof ze het niet opmerkte.

Daan bleef langs haar benen strijken. Ook in de keuken was het een enorme bende. Emmy stond in de deuropening te kijken naar de opgestapelde borden in de gootsteen en het fornuis waarop aangekoekte etensresten zaten. Kartonnen dozen van de plaatselijke chinees lagen op de vloer en de vuilnisbak pulde uit. Ze kokhalsde van de geur in de kleine ruimte. Sinds wanneer had haar vader het zo onder zijn handen laten wegglippen? Vroeger was hij juist akelig netjes geweest. Door haar onderbewustzijn kroop een vaag schuldgevoel dat ze weg probeerde te duwen. Geen tijd. Eerst had die kat eten nodig en daarna moest ze de spullen bij elkaar pakken waar het ziekenhuis om vroeg.

‘Ik kom voor Nicolaas Maris. Hij is aangereden en volgens mijn moeder is hij hier binnengebracht. Maar ik weet geen afdeling of kamernummer.’ Emmy zette de tas met haar vaders kleding neer op de grond en liet haar ellebogen op de balie rusten. Een vrouw keek op. ‘Het is geen bezoekuur meer.’

‘Jullie hebben zelf gebeld. Iemand moest zijn pyjama brengen.’

‘En u bent?’ De verveelde blik in de ogen van de receptioniste was onuitstaanbaar. Op haar naamkaartje stond K. VERSTRAETEN.

‘Zijn dochter, Emmy Maris.’

‘Wacht even.’ K. stond op en verdween in een kamertje achter de balie.

Emmy slikte en probeerde door haar mond te ademen. De typische ziekenhuislucht maakte haar misselijk. Ze wipte van de ene op de andere voet.

‘Komt u voor Nicolaas Maris?’

Voor Emmy stond een andere verpleegster. Haar blonde haar werd efficiënt uit haar gezicht gehouden door een kleurige band die fel afstak tegen haar witte uniform.

‘Ja. Kan ik mijn vader zien?’

‘Gaat u maar mee.’

Ze liepen weg van de balie, waarachter K. Verstraeten alweer plaats had genomen. Luid gapend bladerde ze door een tijdschrift.

De tweede zuster hield het tempo erin. Emmy moest haar best doen om haar bij te houden. De verpleegster drukte op het knopje van de lift. De deuren gingen open en ze stonden zwijgend naast elkaar tot het benauwende hokje met een schok tot stilstand kwam. Op de tweede verdieping stopten ze al. Drie, vier keer sloegen ze een hoek om tot ze in de volgende gang kwamen. Alle deuren leken op elkaar, geschilderd in een soort grijs dat bijna wit leek. Het hele gebouw had geen enkele kleurnuance: kale muren, geel zeil op de grond dat in het felle licht versmolt met de omgeving. Zo zou het eruit kunnen zien in een droom, dacht Emmy, een nachtmerrie waarin je gestorven bent.

De vrouw bleef stilstaan bij de deur met nummer 212. ‘Hier is het. Maar ik waarschuw u, het ziet er niet zo prettig uit. Schrik niet van alle slangen en draden. Het lijkt erger dan het is.’

Zonder haar mededeling was Emmy misschien inderdaad bang geworden van de wirwar van buizen en draden die haar vader omringde. De kamer was donker, op een zacht licht boven het bed na dat over haar vaders hoofd heen scheen. Zijn ogen waren dicht. Hij zag er vredig uit.

Meestal was Nicolaas juist in beweging: zijn handen trilden, één been ging altijd ongedurig heen en weer. Lang stilzitten deed hij niet, hij sprong vaak op uit zijn stoel en ijsbeerde dan door de kamer.

Emmy bleef een tijdje staan kijken naar het gezicht dat uit marmer gehouwen leek. Een verband bedekte een hoofd-wond, misschien wel veroorzaakt door de val op het trottoir. Vanuit het beademingsapparaat liep een slang zijn mond in. Naast hem hing een infuus, snoeren gingen naar zijn borst. Wanneer het ritmische blazen van de machine er niet was geweest en de kabels weggehaald zouden zijn, had hij net zo goed dood kunnen zijn.

Een ander geluid trok haar aandacht. Toen ze binnengekomen was, viel haar onmiddellijk de apparatuur op en had ze niet om zich heen gekeken. Nu merkte ze dat er een man aan de andere kant van het bed zat. Hij droeg een opvallend donkerrood jasje van corduroy.

Langzaam kwam de man omhoog van de klapstoel en hij stak zijn hand naar Emmy uit. Ze nam hem niet aan, maar wachtte af. 'Ik ben een vriend. Tobias van Weerd, zijn slapie.'

Emmy keek hem recht aan. 'Het bezoeken is allang voorbij.'

'Ze hebben me bij Nico gelaten, omdat ik hem al zo lang ken.'

Nico? Niemand noemde haar vader Nico. 'O ja?' Ze stak haar kin vooruit en wachtte tot hij verder praatte.

'Jij moet Emmy zijn, toch? Zijn dochter?'

Ze knikte. 'Hoe weet u dat?'

Van achter de brillenglazen glansden blauwe ogen. 'We hebben samen in dienst gezeten. Ik ken Nico echt al heel lang.'

'Mijn vader is nooit in dienst geweest.' Verbaasd bekeek Emmy hem beter.

'O, jawel hoor. We zijn samen in Nederlands-Indië geweest.'

Emmy klemde haar handen in elkaar. 'Papa is afgekeurd. Dat heeft hij me zelf verteld.'

Tobias van Weerd glimlachte. 'Lieve meid, misschien wilde hij niet dat je het wist. Maar we zijn daar echt samen geweest.'

In het volgende hoofdstuk gaan wij terug naar 1946.
Nicolaas, de vader van Emmy, krijgt een oproep om in
militaire dienst naar Indië te gaan.

6

25 MEI 1946, DEN HAAG

Ik ben opgeroepen en moet me bij een arts in het centrum melden. Voor ik ernaartoe ging, onderzocht ik mijn eigen gezicht in de spiegel. Het was minder ingevallen dan toen ik uit Duitsland kwam. Door moeders eten lijkt ik niet langer op een levende dode. Mijn ogen zijn nog steeds veel groter dan vroeger en mijn huid is heel bleek. De eerste keer dat ik weer naar mijzelf keek, herkende ik niets. Vreemde ogen staarden mij aan met een lege blik en door het rare korte haar was mijn neus groter dan ik mij herinnerde. Zou het genoeg zijn? Kan ik met dit uiterlijk de dokter ervan overtuigen dat het me echt niet lukt om te vechten in een of ander ver land waarvan ik de taal niet eens spreek? Ik wil hier blijven, ik begin net te wennen.

Goed, ik moet me nu aankleden en opschieten. Eens kijken of ik het huis uit kan sluipen zonder dat vader of moeder me ziet. Ik heb geen zin in hun medelijden.

'S MIDDAGS, EEN UUR OF VIER

Weer terug. Moeder riep me en ik denk dat ze me vroeg hoe het gegaan was, maar ik bleef niet staan om te luisteren en ging meteen door naar mijn kamer. De behoefte om te roken en mijn gedachten te laten gaan over wat er vanmiddag gebeurd is, was sterker. Ik vertel het ze later wel.

Toen het mijn beurt was en de dokter me binnenriep, griste ik snel mijn jasje mee dat ik over de leuning van de stoel had

gehangen en volgde hem. Hij was al teruggelopen naar zijn spreekkamer.

‘Doe de deur maar achter je dicht,’ zei hij. Hij stelde zichzelf niet voor maar stak alleen zijn hand naar me uit.

‘Dit is een grote vergissing.’ Ik schudde zijn hand.

Hij liet niet merken of hij me gehoord had. ‘Uitkleden,’ beval hij kortaf. Even stakte mijn adem en bleven mijn vingers, die zich als vanzelf naar de knopen van mijn overhemd bewogen, stil hangen in de lucht. Ik kon alleen maar denken: deze vent moet ik aan mijn kant zien te krijgen. Het was volkomen onbelangrijk dat me in de afgelopen maanden in andere omstandigheden vele malen hetzelfde bevel was toegeblaft. Ik mocht tijdens dit gesprek geen last hebben van daar.

‘Zo.’ Zijn blik gleed even over mij heen. De arts zag er vriendelijk uit.

Ik wilde hem vragen of hij er al veel goedgekeurd had voor Nederlands-Indië uit mijn geboortjaar. Maar de woorden bleven in mijn keel steken en ik keek de spreekkamer rond tot hij begon te praten. Ik zag een bureau en twee stoelen en verder alleen nog een boekenkast, met daarin een groot aantal naslagwerken.

‘Ben je gezond? Geen problemen?’ Zijn ogen leken op de donkere kraaloojjes van een ekster. Zijn kale schedel glom een beetje en hij had een flinke spleet tussen zijn voortanden.

‘Gaat wel.’ Mijn stem haperde en ik schraapte mijn keel. ‘Ik ben een tijd in... Duitsland geweest.’

‘Ik zie het.’ De dokter rommelde in zijn papieren. ‘In... hoe heet het daar ook alweer?’

Zwijgend starde ik voor me uit, mijn handen begonnen te trillen. Ik legde ze plat voor me op het donkerhouten tafelblad en haalde mijn schouders op. Ik kon die naam niet uitspreken, misschien wel nooit meer.

‘Het doet er ook niet toe.’ Hij noteerde iets op een blaadje.

‘Voorbij is voorbij, nietwaar? Je bent tenminste heelhuids teruggekomen.’ Omdat ik nog steeds niks terugzei, stond hij op van achter zijn bureau en haalde een stethoscoop uit een van de laden. ‘Laten we eens kijken. Ga eerst maar op de weegschaal staan.’

Het was een tijd geleden dat ik mezelf gewogen had. De laatste keer was toen ik thuiskwam.

‘Vijfenvijftig kilo.’ Ook dat schreef hij op. ‘Waarschijnlijk nog niet helemaal wat het vroeger was, maar dat wordt vanzelf beter. In het leger wordt goed gegeten, dus dat komt wel in orde.’ Met één hand klopte hij op mijn borst, met de andere hield hij de metalen kop tegen de huid. Die was ijskoud en ik kon de rillingen niet onderdrukken.

‘Soms kan ik niet goed slapen.’ Ik verzamelde al mijn moed om verder te gaan. ‘Dan heb ik het benauwd.’

‘Hm, je hebt verdroogde longtoppen.’ De arts richtte zijn blik op een klok die aan de muur hing. ‘Dat gaat wel over in de tropen.’

‘Ik ben vaak duizelig, het kost me moeite om mijn werk vol te houden.’

‘Wat doe je?’ Ondertussen zette hij een stempel op een van de papieren.

‘Ik werk in een meubelwerkplaats.’

‘Dat is best te doen. Het is niet echt zwaar, toch? Maak eens een paar kniebuigingen, alsjeblieft.’ Het bleef stil en de dokter voelde aan mijn ballen, keek in mijn mond en raakte mijn klieren aan.

Ondertussen zag ik mezelf wankelend achter de werkbank staan. ‘Ik heb de hele dag hoofdpijn,’ probeerde ik nog een keer. ‘Het zaagsel van de machines zorgt ervoor dat ik moet hoesten.’

‘Ja?’ De blik van de man voor mij dwaalde af naar het raam, hij ging weer achter zijn bureau zitten en maakte aantekening-

gen op een formulier. ‘Het gaat allemaal wel over, het is een kwestie van tijd.’

’s Nachts...’ Aarzelend hield ik weer op. Ik spreek liever niet over wat me beklemt. Algauw, nadat ik terug was gekomen, viel het me op dat de meeste kennissen me schichtig begroetten als ik over straat liep. De enige keer dat ik geprobeerd heb iets te vertellen, kapte mijn vader me af met de woorden: ‘Ja, ja, jongen. We begrijpen dat het vreselijk voor je moet zijn geweest. Hier was het ook geen pretje. Ook wij hadden honger.’ Dus zweeg ik en wreef over mijn bonzende slapen.

Gisteren viel er iets met een harde klap van een werkbank af en ik dook in elkaar met mijn handen tegen mijn oren gedrukt. Hulpeloos liet ik me tussen de houtkrullen op de stoffige vloer zakken en bleef daar zitten tot mijn baas mij hielp opstaan. ‘Kom maar, jongen,’ zei hij. ‘Er is niks aan de hand.’ De rest van de middag zette ik een soort vage glimlach op, waarvan ik hoopte dat deze geruststellend overkwam, terwijl ik natuurlijk zelf ook wel besepte dat ik er waarschijnlijk uitzag als een halvegare.

En nu stond ik hier voor een arts die me goed wilde keuren om mijn dienstplicht te vervullen in een land waar ik nog nooit ben geweest. Een land waar ik helemaal niet heen wil omdat de strijd me niets zegt. ‘Ik heb nachtmerries.’ Veel te snel praatte ik, maar zo meteen was het moment voorbij en zou ik geen kans meer hebben. ‘Ik denk de hele tijd dat ik dáár terug ben.’ Ik was het moment al heel dicht genaderd dat ik als een jammerend hoopje op de grond zou glijden en mezelf onsterfelijk belachelijk zou maken. Als een briesend paard stond ik door mijn neus te ademen in een poging me te vermennen.

‘Jongen.’ De dokter keek me nog steeds niet recht aan. ‘Dat gaat echt allemaal over als je eenmaal daar bent. Je hebt er genoeg afleiding.’

‘Ik wil niet, ik heb nog nooit een wapen vastgehouden.’

‘Daar zijn de trainingen voor.’

‘Maar...’

‘Als je werkelijk niet wilt, zul je een rekest moeten indienen.’ Voor het eerst keek de arts me aan met een zweem van welwillendheid, zodat ik een sprankje hoop kreeg. ‘Ik kan namelijk niks anders dan je gewoon goedkeuren.’ Gehaast stond hij op, hij stak zijn hand weer uit en overhandigde me een stuk papier. ‘Binnenkort hoor je wel waar je je melden moet. Succes ermee.’

Succes ermee? Het bloed steeg naar mijn wangen. Ik kreeg flink veel zin om de hoffelijke glimlach van zijn gezicht te slaan. Ik balde mijn linkervuist, propte met mijn rechterhand het velletje in een van de zakken van mijn jasje en liep zonder te groeten de spreekkamer uit.

‘Volgende,’ hoorde ik de dokter achter me zeggen.